

Nationalt Center for
Forebyggelse af Ekstremisme

KORT FORTALT

*Tina Wilchen Christensens Veje ud
af ekstremisme: understøttet exit,
løsrivelse og reintegration*

Indledning

Tina Wilchen Christensen, forsker og Ph.d. skriver i forskningsartiklen "Veje ud af ekstremisme: understøttet exit, løsrivelse og reintegration" om de faktorer, der er betydningsfulde for personers veje ind i og ud af ekstremisme og foreslår metoder og redskaber, der kan understøtte en reintegrationsproces. Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme har her udvalgt de hovedpointer, som centeret vurderer, er mest relevante for den praktiske forebyggelsesindsats. Christensens hovedpointe er, at identificering af den enkeltes motivation for deltagelse, også i et forebyggelsesperspektiv, rummer indsigter, der er betydningsfulde at indtænke som en del af løsrivelses- og reintegreringsproces.

Løsrivelse skal ses i sammenhæng med deltagelse

At forlade et ekstremistisk miljø er på mange måder kompleks, vanskelig og ikke nødvendigvis en lineær proces. For at understøtte den enkeltes løsrivelse fra et ekstremistisk miljø og en rehabilitering bør der tages udgangspunkt i de forhold og motivationer, der i første omgang førte til deltagelse i ekstremisme, foreslår Christensen. En viden om motivationer kan fortælle om den enkeltes interesser, politisk engagement, sociale behov, risikovillighed, søgen efter spænding mv. og kan ligeledes være nøglen til den enkeltes vej ud.

Derfor bør indsatser rettet mod den enkelte begynde med at identificere de politiske, sociale, relationelle og personlige forhold, der har dannet baggrund for den enkeltes deltagelse i et ekstremistisk miljø. Eksempelvis kan et politisk engagement, hvor der opstår indignation til konkrete sager eller hændelser, anspore til en tilknytning til ekstreme miljøer. En sådan information kan medvirke til at konkretisere omstændigheder, mål og ønske om forandringer, der motiverede hans/hendes deltagelse.

Christensen peger på, at der med denne tilgang også vil være større fokus på at arbejde mod positive mål for reintegration frem for fokus på holdningsændringer og 'de-radikalisering'. Det er også vigtigt, at en persons vej ind i en ekstrem gruppe fortolkes med udgangspunkt i personlige og lokale, nationale og internationale (magt)forhold og dagsordner.

Veje ind i ekstreme miljøer

I forskningsartiklen kommer Christensen ind på de forhold, som kan gøre sig gældende for 'veje ind' i ekstreme grupper og miljøer. Det gør hun for at bevidstgøre, at motivationen for den enkelte også kan indeholde perspektiver, som kan være betydningsfulde i en løsrivelses- og reintegrationsproces. Christensen peger blandt andet på, at deltagelsen i et ekstremt miljø blandt andet handler om, at der tilbydes en alternativ forståelse af samtidens forhold, en ramme om et socialt og politisk engagement og et fællesskab på andre præmisser end de, der for eksempel findes i skolen og i det resterende samfund.

Ved at rette fokus på de mange forskellige faktorer, der kan ligge bag et engagement i en ekstrem gruppe, tvinges vi til at sætte flere ord på de årsager og viden om, hvad der har drevet den enkeltes deltagelse. Via en sådan tilgang bliver det muligt at undgå et fokus, der reducerer årsagerne til en forklaring om 'radikalisering' og dermed et tilsvarende mål om 'de-radikalisering'.

Christensen foreslår fire overordnede arketyper på deltagelsesformer, som kan ændres undervejs afhængigt af den enkeltes ideologiske og politiske ståsted, identitet og position. For hver af de fire arketyper er der skitseret tiltag, som kan være relevante at tage højde for i et exitforløb.

- Den ideologisk motiverede entreprenante ekstremist er drevet af interesse for samfundsforhold og kan 'oversætte' social uretfærdighed til et politisk mål. Et mål for indsats kan være at gå dialog med det formål at identificere de forhold, der i udgangspunktet motiverede den enkelte, og hvad han/hun eventuelt er skuffet over, har mistet tillid til, er i tvivl om osv.
- Eventyreren og den spændingssøgende er typisk ung og uerfaren og dermed et let offer for manipulation og smiger fra ældre ledere. I et exit-perspektiv kan eventyreren tilbydes andre sociale muligheder, der byder på spænding og aktion.
- Medløberen har ikke en klar position og har tendens til at 'følge strømmen' ureflekteret, derfor kan indsatsen være at tilbyde alternative sociale netværk, fællesskaber og/eller sociale forpligtelser.
- Den kriminelle, marginaliserede eller utilpassede er engageret i gruppen for at lægge afstand til egne problemer og kan være rekrutteret i fængslet eller via andre kriminelle netværk. Indsatserne i et exitforløb bør have et fokus på at understøtte ham/hende i at blive generelt bedre integreret i samfundet og arbejdslivet.

Løsrivelsesprocessen

At forlade en ekstrem gruppe er oftest et resultat af en langvarig proces, som indeholder en række konkrete overvejelser om at forlade selve miljøet og behov for hjælp til at finde frem til, hvordan han/hun kan løsrive sig.

Vejene ud af et ekstremt miljø og frem til udviklingen af en anderledes livsstil og identitet er en langvarig proces og kan opdeles i tre hovedfaser:

- Første fase handler om at afstå fra deltagelse i det ekstremistiske miljø
- Anden fase er karakteriseret ved en begyndende identitetsændring
- Tredje fase er kendetegnet ved, at han/hun bliver en del af et fællesskab, der er baseret på andre værdier og normer

Et ønske om løsrivelse kan inddeles i forskellige faktorer:

- Barriere-faktorer hindrer løsrivelse og re-integrering, som blandt andet kan handle om, at der er følelsesmæssig tilknytning til gruppen, frygt for stigmatisering, ingen steder at henvende sig og tab af beskyttelse mod fjender.
- Push-faktorer betegner negative (sociale) kræfter og omstændigheder, der gør det uattraktivt at blive i et bestemt socialt miljø. Dette kan eksempelvis være at 'ting er gået for langt' (eksempelvis voldelige handlinger), at der ikke er tro på gruppens ideologi og mål, frihedsberøvelse, udmattelse, alder mv.
- Pull-faktorer trækker personen mod et attraktivt alternativ, som eksempelvis kan være at etable-

re familie med som medfører et nyt ansvar, forøget kontakt med mennesker udenfor gruppen og længsel efter frihed.

Den afgørende del af løsrivelsesprocessen er at tage selve beslutningen om at forlade miljøet og at handle på den beslutning. Dette kan blandt andet støttes ved at foreslå andre positive fællesskaber og en fast og tillidsfuld kontaktperson, som kan hjælpe med processen.

Timing og tillid er helt afgørende forhold for den enkeltes motivation ligesom de sociale relationer også kan gøre en forskel for både vejen ud og vejen ind i ekstremistiske miljøer. Det er en proces, som bør understøttes med rette indsatser.

Indsatserne

Overordnet kan indsatser, der sigter på, at risikovurdere og reintegrere tidligere ekstremister, generelt inddeles i adfærd og holdning, der knytter an til den analytiske skelnen mellem begreberne:

- Radikalisering/de-radikalisering, der handler om at forandre overbevisninger, holdninger og værdier
- Engagement/disengagement, der handler om ændring af adfærd og afståelse fra voldelige aktiviteter

I forhold til at støtte den enkeltes proces ud af ekstremistiske miljøer kan konkret praktisk hjælp til uddannelse, job og bolig være betydningsfuld. Deltagelse i nye miljøer med støtte fra en kontaktperson eller fokus på nye eller tidligere interesser kan også gøre en forskel.

Der er tale om personer i sårbare situationer, som kan have svært ved at orientere sig uden for gruppen/miljøet. Derfor er det vigtigt, at der er en åben og ikke dømmende dialog samt at anvende strategier, der ikke bekræfter eller forstærker den ekstreme identitet. Målet for indsatsen bør hvile på de forhold, som motiverer den enkeltes vej ud af ekstremisme.

Størstedelen af de personer, der har deltaget i ekstreme miljøer og/eller terrororganisationer, forlader dem igen og i langt den overvejende del forlader de miljøerne på eget initiativ. For de fleste sker løsrivelsen uden støtte fra exit-programmer eller andre former for interventioner.

Vil du vide mere om veje ud af ekstremisme, kan du med fordel læse Christensens artikel i fuld længde på www.stopekstremisme.dk.

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme er et videns- og rådgivningscenter, der har til opgave at understøtte kommunernes arbejde med at forebygge ekstremisme i Danmark. En af centerets opgaver er at samle og formidle den bedste viden om ekstremisme og forebyggelse. På den baggrund bestiller centeret forskningsbaserede artikler med relevans for praksis.

